

Foto: Ivan Wolffers.

Marion Bloem leest *Max Havelaar*

Door Wytske Roodbergen

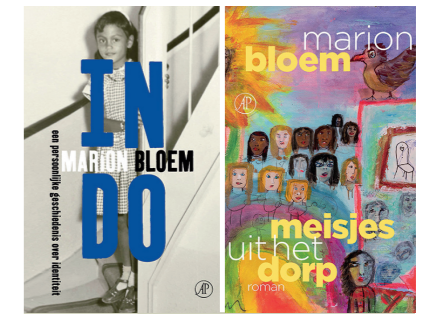
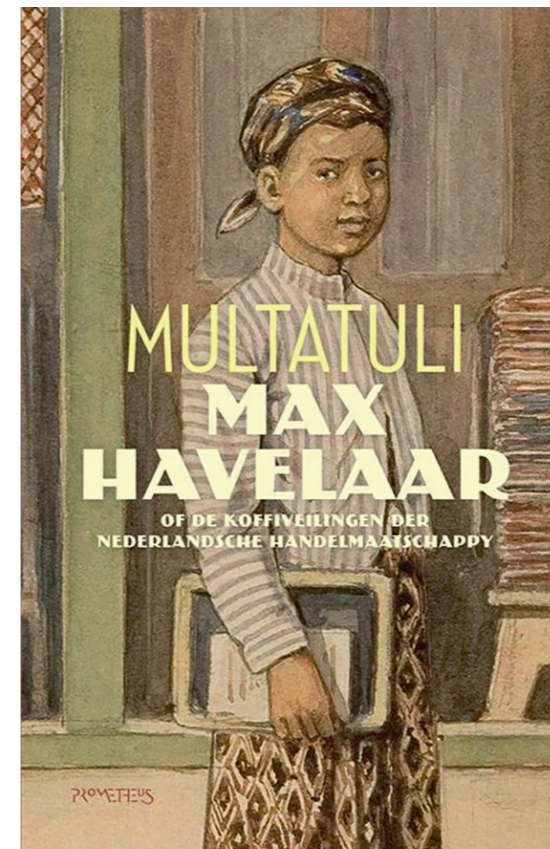
'*Max Havelaar* is de beste klassieker voor mij, en het is het beste literaire werk dat Nederland heeft voortgebracht. Het is inspirerend en tijdloos, qua stijl en vooral ook qua vorm. Ik heb veel ontzag voor Multatuli, alias Eduard Douwes Dekker, die in 1860 zijn aanklacht tegen het koloniale bewind in Nederlands-Indië in een briljante en effectieve vorm goot: de literaire raamvertelling. Multatuli schrijft prachtige, kritische literatuur met maatschappelijk engagement, zonder dat het overkomt als pamflet. Een pamflet was geheid verbrand door de lezers, nu zet de tekst aan tot nadenken. Multatuli uit zijn frustratie en zijn boosheid, de lezer komt tot inzicht en trekt zelf conclusies. Dat werkt beter dan dingen uitleggen in non-fictie. Multatuli is een geweldige schrijver. Als geen ander weet hij dingen hartstochtelijk op te schrijven. Boos, zacht, filosofisch, humoristisch, verhalend, droogkomisch, intuïtief, hij kan het allemaal. En hij is altijd geloofwaardig. Wat mij betreft staat *Max Havelaar* ver boven alle andere boeken, en het behoudt

zijn relevantie. Ik heb er veel van geleerd. Mijn roman *Vaders van betekenis* uit 1989 was een knipoog naar *Max Havelaar*. Ook ik gebruik het idee van een stapel brieven en schrijfsels die door iemand wordt gevonden. Droogstoppel krijgt van Sjaalman een pak met brieven en essays, bij mij betrof het een plastic tasje met cassettebandjes en brieven. Recensenten ontging die kwinkslag, helaas. Van Multatuli leerde ik hoe belangrijk vorm is. En dat een dergelijke raamvertelling heel geschikt is om je boodschap te brengen, vooral als dat een kritische is. Met de juiste vorm kun je in feite elk verhaal vertellen. Mijn kennismaking met *Max Havelaar* - nadien heb ik het boek vele malen herlezen, en ik heb er veel over gesproken - was een echte eyeopener. Wat een taalgebruik, wat een passie, zó moest je schrijven. Mijnheer Blessinga, mijn docent Nederlands op de middelbare school in Amersfoort, las het boek voor in de klas. Het hele boek, van A tot Z. Ik was vijftien, en ongeduldig. Gegrepen door het boek wilde ik meer. Ik leende het uit de biblio-

theek - geld om het in een winkel te kopen had ik niet - en ging vooruit-lezen. Ik gaf het geleende exemplaar niet terug, dat deed ik pas na mijn eindexamen. Toen kende ik Ivan [Wolffers, red.] al, hij zou later mijn man worden. Ivan kocht van zijn zakgeld klassiekers, eerste drukken en antieke boeken. Hij had verschillende edities van *Max Havelaar*, waaronder een eerste druk. Toen zijn bibliotheek een beetje de mijne werd, kon mijn leenexemplaar terug. Ik was danig onder de indruk van *Max Havelaar*. Ik hield er spreekbeurten over en maakte er een werkstuk over. En ik dacht: "Als ik groot ben, ga ik het deel aanvullen dat Droogstoppel heeft weggegooid uit het pak van Sjaalman: het deel over Indische Nederlanders." Het bevreedde me dat ik nergens kon lezen over Indische Nederlanders, ook niet in *Max Havelaar*. De Nederlands-Indische literatuur was nogal wit. Ik miste de aandacht voor Indo's, voor mensen met gemengd Europees-Aziatisch bloed. Helemaal voor een Indisch meisje als ik was dat gek. En als er in een boek een Indo voorkwam, dan was de man

clichématig een gokker en de vrouw promiscue. Tegenwoordig wordt er gelukkig veel en veel realistischer geschreven over Indonesië. In de tijd dat *Max Havelaar* verscheen, was Nederlands-Indië een Nederlandse kolonie. Over de rugen van lokale boeren werd groot geld verdiend met ondermeer de teelt van koffie, die werd verscheept en verhandeld. Nederland gebruikte heel geraffineerd de Javaanse hiërarchie en regeerde met een verdeel-en-heers-systeem. De arme bevolking werd uitgebuit en Nederland werd er stinkend rijk door. In Nederland wilde men hierop geen kritiek, criticasters werden tot zwijgen gebracht en de publicatie van *Max Havelaar* verliep moeizaam. Los van de boodschap, de historische dimensie en de goede uitleg over de koloniale tijd, werkt het boek zo goed omdat er talloze contrasten in staan, die elkaar verster-

ken. Neem bijvoorbeeld het verdrietige, romantische en kleurrijke sprookje van Saïdjah en Adinda en zet dat tegenover de grauwe zwart-wit wereld van Droogstoppel. Effect gegarandeerd. Heel slim bedacht, een fantastische literaire vondst. *Max Havelaar* zou een perfecte graphic novel zijn, in de stijl van Logicomix. Iets anders dus, dan de bestaande verstripping uit 2020, die werd gemaakt ter gelegenheid van het Multatuli-jaar. Ik zie een boek op romanformaat voor me, waarin een opa zijn kleindochter voorleest uit *Max Havelaar*, waarbij hij steeds terugkeert naar de huidige tijd. Een raamvertelling in een raamvertelling. Sjaalmans aanklacht kun je gebruiken om grotere aanklachten aan te pakken, zoals de stikstofsituatie en de boeren; raakvlakken met onze tijd zijn er voldoende. Op die manier zou je een nationaal relevant werk nieuw leven inblazen. Ik teken voor het script.' ●

Marion Bloem

Marion Bloem (Arnhem, 1952) is auteur, filmmaker en beeldend kunstenaar. Ze exposeerde haar schilderijen in Nederland en België. Ze schreef veel kinderboeken en talrijke romans, die vaak met de Nederlands-Indische geschiedenis te maken hebben, of met het migrantenbestaan in Nederland. Haar recentste (non-fictie) boeken zijn *Een teken van leven* (2018), over rouw en wat de dood behelst, en *Indo. Een persoonlijke geschiedenis over identiteit* (2020). In januari kreeg zij voor haar gehele oeuvre de Constantijn Huygensprijs 2022 uitgereikt. Toen verscheen ook de roman *Meisjes uit het dorp*, over opgroeien als Indisch meisje in Nederland. Het is het slotstuk van een drieluik na *Geen gewoon Indisch meisje* (1983) en *Een meisje van honderd* (2012). De jubileumedities hebben een prachtig omslag, met uitsneden uit het schilderij *Meisjes/Girls* dat Bloem samen met haar kleindochter maakte, en zijn geïllustreerd door de schrijfster zelf.